

■ MARIN
SORESCU

Personajele mele

Cînd vorbesc de personajele mele, mă gîndesc la cele cărora nu le-am dat un nume, care sînt încă în fașă, înfășurate în cețuri, și a vorbi despre ele este un fel de exorcism: gîndul meu le cheamă, le caută, le descîntă, ca să le înduplece să apară în lumina lampei. A *lampei*, mai întîi — ați citit bine — căci, de la lampa unde smîngălești, la rampă, este un drum lung și moșmondit. Scriu la o lampă făcută să atragă fluturii (vin mai cu încredere la lumina primitivă decît la bec) și le aștept. Personajele. Cele care se trag din cețuri și aspiră spre lumină. Am în cap foarte multe subiecte de piese, dar nu vreau să le stric, deocamdată, le păstrez pentru bătrînețe. Acum lucrez cu cele pe care mi le oferă viața.

Experiența mea recentă m-a pus în fața unei lumi fascinante, și ți-ar trebui cîteva vieți ca să profiți (artistic) de tot ce-ți oferă trecutul, ca piesă gata făcută, jucată și chiar aplaudată ori fluiertată. Sînt convins că istoria noastră are material dramatic tot atît de nobil, în substanța lui, ca și istoria Angliei; materia primă, vreau să spun, a fost, și în istoria noastră, de aceeași calitate — numărul maxim de carate — și numai la prelucrarea acestui material am lucrat mai moale decît *acela*. Dar să-i spun și pe nume. Nu pricep de ce nu l-am dat noi pe Shakespeare, cînd aveam, vă jur, exact aceeași cantitate de sînge vărsat, de capete tăiate, de eroi. Poate, pentru că n-am avut un teatru, atunci, în Renaștere, un teatru ambulant, și că, din păcate, teritoriul țării era într-atît teatru de operațiuni, al unor fapte, încît nu mai încăpea nici măcar o scenă, nici măcar cușea suflerului. Caraghiozul, bileciul, panorama au venit după aia, la început a fost drama.

Dacă iau să studiez dramele unor străluciți voievozi, mi se par perfecte ca fapte istorice, și perfecțiunea mă descurajează. Consider că trebuie să ne învingem această descurajare, în favoarea prezentului. Esteticul trebuie să învingă groaza din întîmplările demult consumate și să încercăm să recuperăm, pentru desfătarea noastră, porțiuni importante din realul de altădată. Din *realul de altădată* sună frumos, ca titlu, acum îmi dau seama, cînd e prea tîrziu. Așadar, la lucru... că tot

nu mi-au apărut încă personajele viitoare. O primă operațiune ar fi să adun cărți, tratate (nu tratate colective, căci au rupturi prea mari de stil între epoci), hrisoave, documente, broșuri, foi volante, acte diplomatice. Să le înghesui pe biroul meu... și să le dau unui istoric, să le interpreteze. După aceea, mă mai gîndesc să întreb un critic literar cum se face trecerea trupelor, pe care punte, din istorie, pe teritoriul literaturii... Apoi... nu-mi mai rămîne decît să mă las de scris, pentru că istoricul și-a făcut magistral datoria, a interpretat extraordinar faptele, aducînd dovezi zdrobitoare pro sau contra, criticul și istoricul literar mi-au arătat că nu există decît două căi, ori patru, ori treisprezece, de străpungere a literaturii (și numai prin vadul ușilor larg deschise, pe care trebuie să le forțezi cu nădejde). Iar dacă îți trece prin cap să-ți alegi o cale nouă, ești un om mort (în afara zidurilor literaturii). Oricum, nu renunț la adunarea materialului și la părerea istoricului competent. Deocamdată, tai criticul literar. (Cu critica te certî, te împaci, fără pagubă, nici dintr-o parte, nici dintr-alta.)

Îmi notez faptele semnificative și le dau o altă semnificație. Asta ar fi prima mîină. După aceea, traduc trecutul în limbaj contemporan. Aici e marea problemă. Dacă în vremea lui Mihai Viteazul ar fi scris cineva o piesă despre Mircea cel Bătrîn, în ce spirit ar fi scris-o? În spiritul lui Mircea cel Bătrîn, ori în spiritul epocii lui Mihai Viteazul? Hotărît, în spiritul lui Mihai Viteazul, care îngloba, oricum, și spiritul lui Mircea. Ce-am învățat eu scriînd teatru istoric este că trebuie să-ți cunoști bine epoca ta, care este *limba maternă* a teatrului istoric. Dacă nu stăpînești bine limba maternă, pot pune pariu că vei face și greșeli istorice. Ba, chiar, greșeli epocale!

Nu știu cine spunea că francezii nu au scriitori mici, au numai scriitori foarte mari (mi se pare că, totuși, nici ei nu-l au pe Shakespeare), pentru că se pricep să și-i facă mari și pe cei, în fond, destul de mici. Admir această pornire de a vedea în orice truditur cu condeiul cîțimea lui de măreție, umărul pus la urnirea literelor. (De-ați ști cît de greu se urnesc *a, b, i!* D-apoi *m, v,*

ca să nu mai vorbească de w! Nu l-am avut noi pe Shakespeare, că ni l-a luat *Royal Shakespeare Company*, care lucrează pentru regina Elisabeta, la consolidarea epocii elisabetane. Dar am avut atenția alți dramaturgi, care, pe puterile lor, ne-au deschis drumul. Au pus în circulație câteva zeci de personaje demne de toată stima și pe care mi se pare că încă nu ne-am deprins a le saluta așa cum se cuvine, când le întâlnim pe scenă. Câteva străluciți exegeți ai teatrului contemporan nu ostensează în a ne aduce aminte că repertoriul românesc este mult mai întins

decît s-ar crede, dar teatrele ne prezintă, în continuare, un repertoriu sărăcuț, de parcă n-ar avea urechi de auzit (nici măcar în ziduri). Am adus acest exemplu concret, din viață, tocmai că simțeam nevoia, după atâtea generalități, să fac o critică, oricum o fi. În astfel de ocazii, cînd ești strîns cu ușa (articolul trebuia să-l dau de săptămîna trecută!), apelezi la idei fixe, vrînd-nevrînd. Dar ce fac personajele mele viitoare, de nu mai vin? Bate cineva la ușă. Tare aș dori să fie un personaj contemporan, cu o psihologie abisală (alt domeniu vast).

Pe marginea anchetei „Marea piesă scurtă“

Primum din partea dramaturgului Al. Mirodan scrisoarea de mai jos, căreia îi facem loc

Stimate tovarășe Radu Popescu,

În numărul 2 (februarie 1977) al revistei „Teatrul“ a apărut, sub semnătura lui Ștefan Oprea, un articol („Contemporaneitate, operativitate, putere de penetrație“) care, în contextul unor aprecieri despre teatrul scurt ce țin alt de libertatea de expresie cît și de responsabilitatea estetică a autorului, cuprinde câteva fraze țînînd, ele, de responsabilitatea morală a semnatarului: „Unde (se întreabă autorul) sînt zecile de piese scurte scrise de Paul Everac, de Dumitru Solomon, de Lucia Demetrius, de Al. Mirodan, de Dan Tărchilă, de Gh. Vlad, de Vasile Rebreanu — că să nu citez decît nume cunoscute, care au dominat, ani de-a rîndul, statele de premii ale citatei instituții? Cîte din aceste lucrări mai sînt valabile...?“

Or, această întrebare plină de răs-punsuri solicită două observații (de fapt, trei, dar a treia — de fond — o formulează repertoriul teatrelor de amatori, lesne consultabil).

a) A califica pe dramaturgii amintiți drept persoane „ce-au dominat ani de-a rîndul statele de premii ale...“ în-

seamnă a transfera — după o metodă trivială și, din păcate, destul de răs-pîndită — discuția, de pe terenul estetic, pe acela al extraesteticii, propunînd cititorului sugestii dubioase și chemînd la discreditarea scriitorului. Nu e prima dată, nu e ultima, cînd ideea de scriitor primește jigniri și lovături menite a devaloriza, în ochii publicului, numele artistului. Dar atunci cînd jignirea și loviturile vin din partea cuiva ce se pretinde iubitor de literă, fenomenul este greu calificabil.

b) În ceea ce mă privește, situația mea e specială (și — pentru umorist — producătoare de triste voluptăți), deoarece nu numai că nu mă număr printre dominatorii statelor de premii, dar, dimpotrivă, n-am primit niciodată premiul „Vasile Alecsandri“ (și nici măcar o mențiune). Spre — dealtfel — regretul meu.

Or, dacă utilizarea argumentului extraliterar pentru negarea operei este, cum spuneam, greu calificabilă, folosirea voită și conștientă a informației false, cu alte cuvinte, a minciunii curate (care e, de regulă, destul de murdară) reprezintă o comportare incalificabilă.

Al. Mirodan